

اقتصاد

بانبد رحیمی خبرنگار گروه اقتصاد

براساس آمارهای بانک مرکزی ایران، حجم بدهی کوتاه‌مدت و بلندمدت ایران تا پایان سال ۱۴۰۲ به کمتر از پنج‌میلیارد دلار رسیده است. همچنین طبق داده‌های صندوق بین‌المللی پول، نسبت بدهی خارجی به GDP ایران تا پایان سال ۲۰۲۳ به ۱٫۲ درصد رسیده که کمترین میزان در چند دهه اخیر است. این موضوع درظاهر خوب است اما بسیاری از کارشناسان می‌گویند دلیل اینکه نسبت بدهی خارجی ما کم بوده، این است که توانسته‌ایم منابع خارجی را جذب کنیم. معجد شاکری، اقتصاددان دراین باره معتقد است اینکه بدهی کوتاه‌مدت خارجی نداریم خبر خوبی است. اما از سوی دیگر مساله اینجاست که اگر قرار باشد کشور تراز پرداخت‌های باثباتی داشته باشد و تامین مالی توسعه انجام بدهد، حتما به بدهی خارجی نیاز دارد. به گفته وی اگر قرار باشد ایران استقراض خارجی کند باید منابع جذب‌شده صرف اموری شود که ارزآوری به دنبال داشته باشد تا بتوان با همان منابع، بدهی را تسویه کرد. پیمان مولوی، اقتصاددان نیز رتبه اعتباری بسیار بد ایران، رتبه آزادی اقتصادی پایین و ریسک‌های اقتصادی موجود را از عوامل موثری می‌داند که مانع از جذب سرمایه خارجی می‌شود. وی معتقد است برای استفاده از منابع خارجی ما نیازمند بهبود جایگاه اقتصادی کشور از طریق ارتقای رتبه‌های جهانی در موضوعاتی همچون امنیت سرمایه‌گذاری، تسهیل فضای کسب‌وکار، بهبود رتبه اعتباری و بهبود رتبه آزاد اقتصادی هستیم. گرچه هر دو کارشناس تحریم‌ها را از عوامل مهم اثرگذار بر جذب منابع خارجی ذکر می‌کنند، اما هر دو نفر معتقدند مساله ما فقط تحریم نیست، حتی آنهایی که می‌خواهند با وجود تحریم‌ها به ایران قرض بدهند یا در ایران سرمایه‌گذاری کنند، از تحریم‌های داخلی‌ای که خودمان ایجاد کرده‌ایم، فراری شده‌اند.

کمترین استقراض خارجی ایران در ۳ دهه اخیر

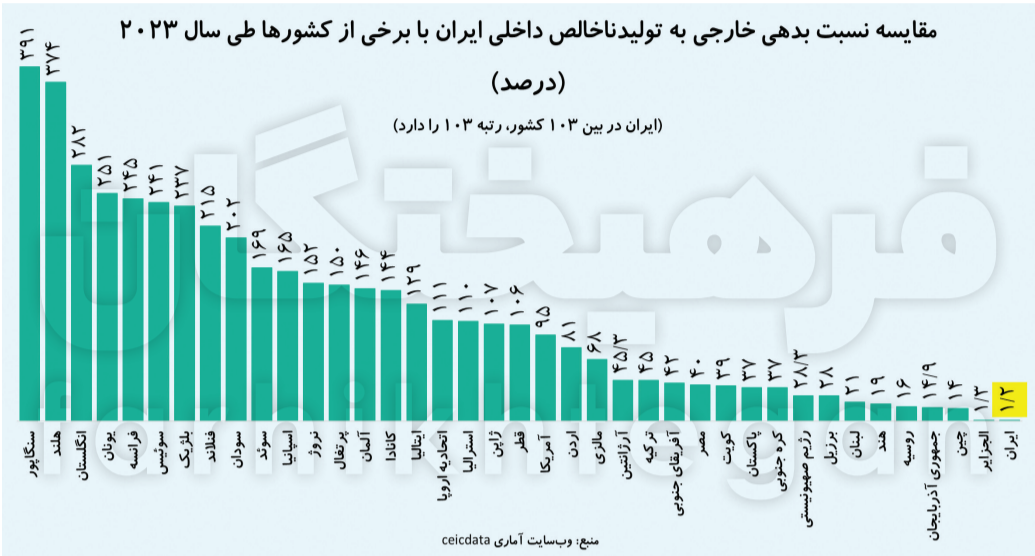
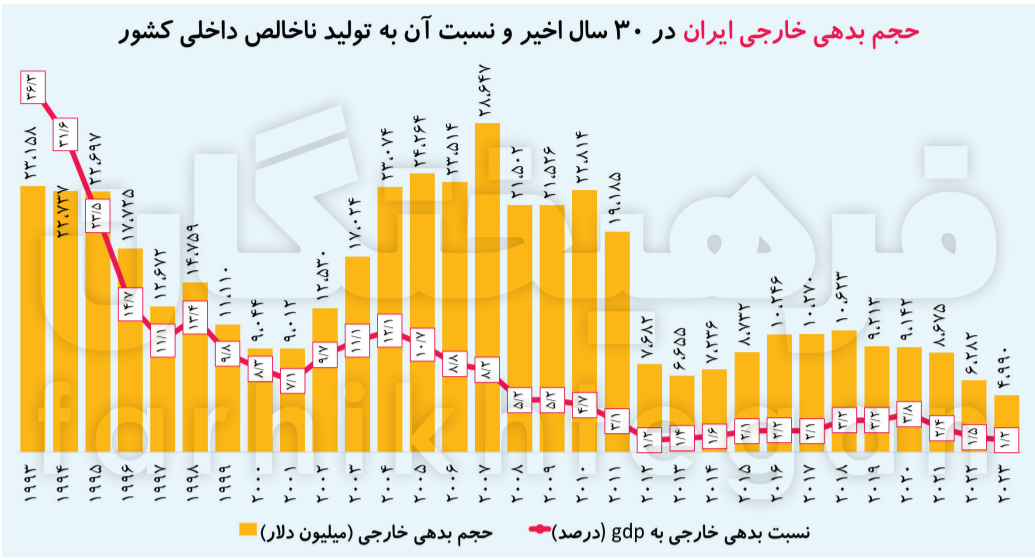
حجم بدهی خارجی ایران در سال‌های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۵ یعنی بین سال‌های ۷۲ تا ۷۴ شمسی، در حدود ۲۳ میلیارد دلار بوده است. این میزان در آن سال‌ها معادل بیش از ۳۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران را شامل می‌شد و در دهه ۷۰ منجر به بحران ارزی در کشور نیز شد. این میزان حال‌در سال ۲۰۲۳ به کمتر از ۵ میلیارد دلار یا معادل ۱٫۲ درصد تولید ناخالص داخلی ایران رسیده است. این میزان که از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۳ نوسانات بعضاً صعودی و بعضاً نزولی را طی می‌کرد، روند رشد خود را از ۲۰۰۲ در پیش گرفت و در ۲۰۰۷ به بیشترین میزان خود رسید. همچنین حجم استقراض خارجی ایران از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۱ در حدود ۲۳ میلیارد دلار بوده است، قابل توجه است که این عدد حتی در سال ۲۰۰۷ به عدد ۲۹ میلیارد نیز نزدیک شده بود. اما بعد از سال ۲۰۱۱ رقم بدهی ایران به ۸ تا ۱۰ میلیارد دلار رسیده و در سال ۲۰۲۳ این عدد به کمتر از ۵ میلیارد دلار کاهش یافت. حجم استقراض خارجی ایران در حدود یک دهه اخیر تا حد قابل توجهی کاهش یافته و در حدود کمتر از یک‌سوم میزان استقراض خارجی ایران در سال ۷۲ است.

رتبه ۱۰۳ ایران در بین ۱۰۳کشوزا

حجم بدهی خارجی ایران در سال‌های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۵ یعنی بین سال‌های ۷۲ تا ۷۴ شمسی، در حدود ۲۳ میلیارد دلار بوده که در همان زمان سهم بیش از ۳۰ درصدی از تولید ناخالص داخلی ایران را شامل می‌شده است. این میزان حالا پس از گذشت بیش از ۳۰دهه در سال ۲۰۲۳ به کمتر از ۵ میلیارد دلار یا معادل ۱٫۲ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران رسیده است. آنطور که کارشناسان در ادامه به «فرهیختگان» می‌گویند، گرچه بدهی‌های خارجی دهه ۷۰ چالش‌برانگیز بود و در همان زمان مشکلات زیادی برای کشور ایجاد کرد، اما حالا ایران با کمترین مقدار بدهی خارجی در جهان، نشان داده روی منابع خارجی حسابی باز نکرده است. آمارهای نشان می‌دهد طی سال ۲۰۲۳ درحالی که نسبت بدهی خارجی به تولیدناخالص داخلی در ایران ۱٫۲ درصد بوده، این میزان برای کشورهای سنگاپور، هلند، انگلستان، یونان، فرانسه، سوئیس و بلژیک به ترتیب ۳۹۱ درصد، ۳۷۴ درصد، ۲۸۲، ۲۵۱، ۲۴۵، ۲۴۱ و ۲۳۷ درصد بوده است. طبق آمارهای وب‌سایت آماری ceicdata، با در نظر گرفتن ۱۹۳ کشوری که داده‌های نسبت بدهی خارجی به

«فرهیختگان» درگفت‌وگو با کارشناسان آثارمثبت و منفی بدهی خارجی را بررسی کرد

ایران از ۱۰۳ کشور بدهی خارجی کمتری دارد

ایجاد وارونه سازمان سرمایه‌گذاری خارجی

شاکری تصریح کرد: «در هند، چین و بعضاً در اروپا موضوع بی‌نظمی و بدحکمر ماندن یک مولفه خیلی مهم برای دولت‌هاست و سبب می‌شود حتی کشوری که به دلایل امنیتی، سیاست خارجی و توازن قوا تصمیم به سرمایه‌گذاری در ایران می‌گیرد، با طرف ایرانی که حتی اصل پول را نیز نکول می‌کند، به مشکل بخورد. پس جدی نگرفتن نکول از سمت طرف ایران به عنوان یک مانع بزرگ جذب سرمایه خارجی عمل می‌کند. به‌طور کلی ما کشوری هستیم سنتی با حساب جاری مثبت و حساب سرمایه منفی، یعنی همیشه مازاد پول بیرون داشتیم و نزد دیگران سرمایه‌گذاری می‌کردیم. اصلاً سازمان سرمایه‌گذاری خارجی که ذیل وزارت اقتصاد شکل گرفته، برای جلب سرمایه ساخته نشده، بلکه برای فرستادن سرمایه ایجاد شده است. امروز که نیازهای توسعه‌ای ما و انباشت نیازهای سرمایه‌گذاری ما حکم می‌کند به کشوری تبدیل شویم که به سمت یک حساب سرمایه مثبت حرکت می‌کند و از باقی دنیا جذب سرمایه می‌کند، باید تغییراتی در ما به وجود بیاید. باید یاد بگیریم طرح‌هایی که برای آنها تامین مالی عرضه می‌کنیم، طرح‌هایی باشند که توجیه اقتصادی و بازگشت ارزی داشته باشند تا بتوانند بدهی و فرخ آن را تسویه بکنند. ما نمی‌توانیم بدهی خود را در دستگاه‌های دولتی نکول کنیم به امید اینکه بالاخره فرد دیگری در دستگاه عمومی این موضوع را تمام خواهد کرد. ما هنوز با تحقق این موارد که از الزامات استقراض خارجی است، فاصله داریم.»

سرمایه خارجی نباید صرف هزینه‌های جاری شود

این اقتصاددان ادامه داد: «مهم‌ترین نکته این است که هیچ‌وقت از محل منابع ناشی از استقراض خارجی برای تامین مالی بودجه استفاده نکنیم. این سرمایه باید صرف تامین مالی کاری بشود که درآمد ارزی ایجاد کند و خودش پاسخ خودش را بدهد. ما اصلاً نباید مثل کشوری مانند مصر بشویم که حتی تامین نان مردم به بدهی خارجی وابستگی دارد. باید یادمان باشد که این کشور ضمن اینکه یکبار تامین مالی خارجی کرده و بابت آن توسعه پیدا کرده است و نرخ تشکیل سرمایه آن در سال ۷۰ به ۵۷ درصد

وزارت بهداشت است. به علاوه امکان واردات مستقیم هم وجود ندارد. ما فارماکوپه به‌روز سال ۲۰۲۴ را در کشور نداریم. این مسیر در وزارت بهداشت هم آموختنی است هم نظارتی، که هردو بسیار قدیمی است و کار نمی‌کند. این روند تبدیل به عادت ناصحیحی شده که متأسفانه سال‌هاست تکرار می‌شود.

این اتفاق باعث شده تا از مسیر پیشرفت در کشور فاصله بگیریم. برای مثال یک پزشک وقتی به کشور وارد می‌شود به‌شدت با کمبود و حتی عقب‌ماندگی تکنولوژی مواجه شده که اتفاق خوبی برای کشور نیست. به تدریج مبارزه با عفونت‌ها با این مسیر غیر ممکن می‌شود. این ضعف نیز در داروخانه‌ها وجود دارد. نظارت دارویی در داروخانه‌ها آنچنان ضعیف است که حتی داروخانه بر میزان عرضه و تعداد دارو نیز تسلط ندارد. در رابطه با کاهش کیفیت داروها در کشور در سال‌های اخیر باید گفت از نظر تکنولوژی دارویی، کشور ما در سطح بالایی قرار گرفته، کم‌اینکه از نظر تاریخی نیز ما از گذشته داروسازان توانمندی داشته‌ایم، در بحث کرونا نیز ما شاهد بودیم که ایران توانست داروهای سطح بالایی را بسازد. مشکل ما علم نیست، اما واردات مواد اولیه دارویی بزرگ‌ترین ضعف کشور است. مشکلی که در پزشکی قانونی کشور ما وجود دارد

محمدرضا هاشمیان فوق تخصص ای سی یو و پزشک بیمارستان مسیح دانشوری

این روزها با افزایش جمعیت و آگاهی مردم از نوع درمان‌ها طبیعی است دسترسی آنها به دارو نیز افزایش یابد. آنچه امروزه رواج یافته اینکه به آسانی از داروهای بااصطلاح ناصرخسرویی استفاده می‌شود. به وفور می‌بینیم در زمان‌هایی دارویی که در داروخانه هم حتی یافت نمی‌شود، همراه بیمار به آسانی اما با قیمت گزاف در بازار آزاد پیدا می‌کند که بسیار اشتباه است. وقتی تامین شما در جایی خارج از سیستم واقعی است، قطعاً مصرف هم افزایش می‌یابد. اما متأسفانه باید گفت در ایران این سیستم نظارتی تقریباً فلج است. در بسیاری از کشورهای عربی یا حتی آمریکای شمالی می‌بینیم که فروش داروهای بدون نسخه مانند آنتی‌بیوتیک‌ها در داروخانه‌ها جریمه ۵۰۰ دلاری در پی دارد.

من به‌عنوان یک فوق تخصص باید به‌روز باشم، متأسفانه تنوع دارویی در کشور ما بسیار ضعیف است. نیاز کنونی ما، به‌روزرسانی بسیاری از تجهیزات مثل بسیاری ازکشورهاست. ما آنتی‌بیوتیک‌های به‌روزشده در ایران نداریم، علت آن مسیر دشوار ترسیم‌شده توسط

رسیده، همان کشور سال ۷۳ دچار مشکلی شد که تا سال‌های بعد داشت تبعات سیاست خارجی و داخلی آن مشکل را تحمل می‌کرد. پس بدهی خارجی جذب کنیم اما یادمان باشد که منظم باشیم. با سازمان اداری موجود که از روزگار پولداری به ارث بردیم، صلاح نیست بدهی خارجی داشته باشیم. نمونه‌های متعددی از سرمایه‌گذاری‌های اشتباه که قرارداد آنها اجرا شده اما هیچ‌وقت منجر به ورود سرمایه به کشور نمی‌شود (مثل حضور روسیه در راه‌آهن رشت-آستارا یا سپردن چاپهار به هندی‌ها) در این مسأله دیده می‌شود.»

گذشته‌ها، گذشته!

شاکری درخصوص اینکه برخی‌ها مدعی هستند به دلیل ایجاد تعهدات الزام‌آور نباید سمت استقراض خارجی ازجمله استقراض از نهادهایی همچون صندوق بین‌المللی پول رفت، می‌گوید: «قطعاً هر استقراض خارجی تعهدآور است، این اعم از IMF است. اما شرایط کنونی IMF خیلی نسبت به دهه ۸۰ تغییر کرده است. برای مثال IMF معروف بود به اینکه اصلاحات گسترده و فشار در داخل کشور ایجاد می‌کند که جریان ورود سرمایه را به آن کشور ایجاد کند و می‌گوید باید همه راه‌های خروج سرمایه برداشته شود تا افراد بتوانند به‌راحتی سرمایه را وارد کشور و از آن خارج کنند، IMF بعد از شکست بسته ۲۰۱۸ برای آرژانتین، پیشنهاد کرد آرژانتین حساب سرمایه خود را ببندد. در نتیجه هم یک موجودیت ثابت نداشت که به‌عنوان نمونه به این شکل درباره آن صحبت کنیم. اما قطعاً هر بدهی در جهت تامین منافع کشور اعتباردهنده است.»

وام کوچک برای ایران بزرگ

پیمان مولوی، اقتصاددان در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره وضعیت استقراض خارجی ایران تصریح کرد: «این شرایط نشان می‌دهد ما متأسفانه از ظرفیت‌های منابع خارجی استفاده نمی‌کنیم و همچون کشورهای منزوی رفتار می‌کنیم. بدهی نداشتن الزاما موضوع خوب یا بدی نیست، این مورد نشان می‌دهد نه‌تنها از منابع خود استفاده نمی‌کنیم، بلکه توان استفاده از منابع بین‌المللی را نیز به‌واسطه تحریم نداریم. ما اصلاً نمی‌توانیم از این شرایط استفاده کنیم. مثل این می‌ماند که مثلاً ما می‌توانستیم از این منابع استفاده کنیم اما استفاده نکردیم. در اخبار بخوانید، بانک اکو می‌خواهد ۵۰ میلیون دلار به ایران پول قرض بدهد، برای کشوری که اگر ۲٫۵ میلیون بشکه نفت تولید کند فقط ۱۰۰ میلیارد دلار درآمد نفتی دارد. این وام برای کشور بزرگی مثل ایران مانند اهانت است.»

معضل ایران؛ رتبه اعتباری بد

این اقتصاددان درباره وضعیت رتبه اعتباری ایران به‌عنوان یکی از موارد اثرگذار بر دریافت و جذب سرمایه خارجی افزود: «موانع موجود بر سر راه جذب سرمایه خارجی علمی و بسیار ساده است. نمی‌توان در این‌باره مغالطه کرد. رتبه اعتباری بین‌المللی ایران CCC است. به‌طور دقیق‌تر بهترین رتبه با کمترین ریسک AAA، بعد از آن AA و سپس A است. در رده بدی BBB، سپس BB و B است. پس از این به رتبه ایران یعنی CCC می‌رسیم. سپس CC، بعد از آن C و در آخر D در لیست رده‌بندی رتبه اعتباری بین‌المللی کشورها قرار می‌گیرد. رتبه اعتباری ما به لحاظ ریسک بین‌المللی از V تا V است. داشتن این رتبه اعتباری به این معناست که ریسک سرمایه‌گذاری به قدری در کشور بالاست که هیچ‌کس علاقه‌ای به سرمایه‌گذاری و آوردن پول ندارد. رتبه آزادی اقتصادی کشور نیز ۱۶۰ از ۱۶۵ اعلام شده است. برای حل شرایط موجود باید رتبه اعتباری ایران را بهبود و ریسک‌های اقتصادی را کاهش دهیم.» مولوی در پایان گفت: «ما به جای اینکه منابع خود را صرف مباحث عمرانی کنیم، برای کسری بودجه در بخش هزینه‌های جاری صرف می‌کنیم. علاوه‌بر این، این هزینه‌های جاری مشخص نیست چه خروجی‌ای خواهد داشت. به نظر من پیش از هرچیزی باید از دولت و کلیت درآمد‌های نفتی یک حسابرسی توسط یک موسسه مستقل انجام شود. به این دلیل که متأسفانه منابعی که اکنون در اقتصاد ایران ارائه می‌شود، به نظر من قابل اتکا نیست. چه کسی گفته از IMF پول بگیریم؟ چه کسی گفته از صندوق بین‌المللی پول بگیریم؟ می‌توانیم برویم از طریق منابع بین‌المللی فرایند را دنبال کنیم، اینکه اگر از IMF پول بگیریم، ما را مجبور به کارهایی می‌کند، مغالطه است. این همه موسسات بین‌المللی وجود دارند که می‌توان از آنها وام گرفت، به شرط اینکه رتبه اعتباری مان را بهبود بدهیم.»

تکنولوژی در دست پزشکان حوزه چشم پزشکی نباشد، آیا می‌توانند بهترین پزشک حوزه چشم باشند؟ بهترین و متنوع‌ترین خدمات چشم‌پزشکی از آمریکای شمالی یا از کشورهای اروپایی وارد ایران می‌شود. مثلاً ما می‌خواهیم تجهیزات به نحوی در کشور باشد که امکان ارائه خدمات به مردم را فراهم کند؛ اما وزارت بهداشت بیشترین تجهیزات را به شاخه‌های خاصی از این حوزه اختصاص می‌دهد. بسیاری از شاخه‌ها از این امکانات محروم می‌مانند. این اتفاق در حوزه دارو نیز می‌افتد و ناگهان می‌بینید داروهای خاصی در سرتیتر جریانات قرار گرفت. با توجه به استرس جوانان و مشکلات جامعه به نظر می‌رسد جامعه به سمت استفاده از داروهای OTC حرکت کرده است. داروهای پیشرفته‌تر حتماً باید با نظارت مصرف شود. متأسفانه بسیاری از این موارد در مسیر تولید و واردات سر از بازار آزاد درمی‌آورد. همیشه تعجب می‌کنم چطور در بدترین شرایط دارویی مسیر بازار آزاد باز می‌شود. در دوره شیوع کووید ۱۹ وزارت بهداشت ناگهان اعلام کرد هیچ‌کس حق ندارد IIVG بدهد. این نیز تأیید شد و قیمت آن از ۵۰۰ هزار تومان به ۵ میلیون تومان رسید. جالب اینکه در بازار آزاد به صورت خیلی عادی تعداد آن زیاد شد.